

УДК 347.771

В.А. САДОВСЬКИЙ, к.е.н, проф., НТУ «ХПІ», Харків

О.М. СТОЛБУНЕЦЬ, студент, НТУ «ХПІ», Харків

Р. О. ФІРСАНОВ, студент, НТУ «ХПІ», Харків

ШЛЯХИ ТА МЕХАНІЗМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЯМИ

У даній статті розкрито економічні функції різноманітних форм інноваційної діяльності та визначена необхідність створення інноваційного середовища науково – технічної діяльності в Україні.

In this article it is exposed economic functions of various forms of innovative activity and certain necessity of creation of innovative environment scientifically – technical activity in Ukraine.

Ключеві слова: управління інноваціями, науково-технічне дослідження, інноваційна діяльність, інноваційні процеси, дослідно-конструкторська робота

Вступ. У сучасних умовах динамічного середовища світової економіки саме розвиток національної інноваційної сфери формує основу стійкого економічного зростання і стає необхідною умовою для повноправної участі країни у світовому поділі праці. Формування ефективних національної та регіональної інноваційних систем дозволяє підвищити інтенсивність економічного зростання країни за рахунок використання дієвих механізмів одержання, передачі та використання у господарській практиці результатів науково-технічної та інноваційної діяльності.

Особливої актуальності питання формування національної інноваційної системи набуває для країн із трансформаційною економікою, оскільки результативність їх інтеграції до світової системи визначається спроможністю суспільних інститутів забезпечити структурно-інноваційні трансформації національного господарства у напрямку побудови економіки знань.

Активна державна інноваційна політика є умовою сталого економічного успіху. Державна підтримка інноваційної діяльності дає можливість суб'єктам господарчої діяльності мінімізувати оподатковування, одержувати кредити на підтримку своїх обігових коштів, залишатися прибутковими.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є системний аналіз наукової літератури вітчизняних і зарубіжних економістів щодо державного регулювання інноваційної діяльності, розкриття місії держави щодо управління інноваційним розвитком; визначення становища України стосовно науково-технічного розвитку в контексті світового досвіду. Актуальним питанням є визначення причин відсутності попиту з боку підприємств на наукові досягнення

та на застосування власного інноваційного потенціалу, науково-теоретичне обґрунтування методологічних засад щодо вдосконалення системи управління інноваційною діяльністю.

Методологія. Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові прийоми досліджень і спеціальні методи, що ґрунтуються на сучасних наукових засадах управлінської, економічної і споріднених з ними наук. У роботі використано: історичний та логічний методи – для дослідження еволюції постановки проблеми й наступності її вирішення; абстрактно-логічний – для теоретичного узагальнення й формування висновків; економіко-статистичний – для аналізу сучасного стану державного управління інноваціями в Україні; методи аналізу і синтезу – для розробки системи інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку інновацій; порівняльного аналізу – для зіставлення ефективних форм і механізмів державної підтримки інноваційної діяльності.

Теоретичні положення інноваційних теорій дістали своє відображення у наукових працях вчених-економістів, як зарубіжних: Й.Шумпетера, Г.Менша, Б.Санто, А.Кляйнкнехта, Я.Ван Дейна, Б.Твісса, І.Кузнеця, Р.Солоу, Ф.Хайєка, П.Друкера, М.Куїна, З.Кузера, С.Фокіна, І.Балабанова, В.Гусарової, Н.Московіна, О.Молчанової, В.Гуніна, Б.Сатгікова, М.Бунчука. -та вітчизняних: В.Будкіна, В.Новицького, І.Макаренка, М.Йохана, Ю.Бажата, В.Геєця, П.Бубенко В.Яковенко, Б.Малицького, Ю.Яковця, Л.Омеляновича, І.Крючкової. Т.Ціхана, О.Василенко, О.Волкова, А.Власової, Д.Кокурина, В.Захарченко.

Результати досліджень. Розвиток сучасного світу характеризується значною динамікою, швидкістю змін, які підсилюються наростаючою глобалізацією економічного, політичного і соціокультурного життя різних країн і регіонів, – незалежно від рівня їх розвитку.

Концепція національної конкурентоспроможності заснована на ефективному використанні у світовому поділі праці порівняльних переваг національних економік для експорту продукції до країн, де таких переваг немає, і імпорту продукції з країн, які мають переваги в порівнянні з національною економікою країни-імпортера.

Значний прорив в технологіях та інформаційній сфері спонукає країни орієнтуватися на нові джерела конкурентних переваг та створювати їх. Сучасний етап пов'язаний із зайняттям чільного місця серед складових динамічних порівняльних переваг науково-технічними досягненнями та інноваціями на всіх стадіях життєвого циклу продукту.

Зростаюча інтенсивність конкурентної боротьби може виявлятися в нових товарах, нових методах їх виготовлення, в інших виробничих процесах, що дозволяє знизити витрати, поліпшити якість, досягти переваг в гнучкості,

термінах виготовлення і так далі. При цьому розробка і освоєння нових прогресивних технологій має значення не лише для окремих підприємств, але і для всієї галузі в цілому, регіону, а також країни.

Інтернаціоналізація економіки, в свою чергу, призводить до появи на ринку нових, майже завжди агресивних конкурентів, які не дотримуються традиційних для даної галузі «правил гри», а ставлять на передній план інші цілі.

Частка нових продуктів в товарному асортименті підприємств і використання нових технологічних процесів збільшується з кожним роком.

З одного боку, це свідчить про збільшену інноваційну активність підприємств, а з іншого боку, вказує на те, наскільки скоротилася та фаза життєвого циклу товару, протягом якої він може приносити прибуток.

Створити по-справжньому інноваційний продукт для існуючих ринків можливо лише на основі нових технологічних розробок.

Таким чином, конкуренція між підприємствами все більшою мірою визначається конкуренцією технологій що використовуються.

На високотехнологічних підприємствах спостерігається постійне зростання витрат на проведення наукових досліджень і дослідно-конструкторських розробок (НДДКР). Внаслідок скорочення тривалості розробки нових технологій і часу їх перебування на ринку, з одного боку, і зростання складності товарів і технологій, з іншого, витікає, що за відносно короткий проміжок часу (а значить, і при підвищеній інтенсивності вкладення ресурсів) мають бути розроблені складні технології і товари, для яких відрізок часу, протягом якого від них на ринку може бути одержаний прибуток, все більше скорочується. З цієї причини продумане стратегічне планування і ефективна система контролінга сфери НДДКР для високотехнологічних підприємств стають все важливішим. Із збільшенням витрат зростає також небезпека, що помилкові інвестиції в розробку нових товарів можуть привести підприємство до банкрутства.

Емпіричними дослідженнями встановлено, що, наприклад, в хімічній і фармацевтичній промисловості лише 60 % початих розробок доходять до свого технічного рішення. З них лише 50 % виглядають економічно перспективними настільки, щоб освоїти їх виробництво. І лише 40 % з цих освоєних розробок виявляються економічно прибутковими. Таким чином, лише 10 % початих розробок можуть бути втілені в успішні ринкові інновації.

Разом з тим необхідно також відзначити вплив, який може спричинити затягування запланованої тривалості розробки. Зростаюча складність технологій і товарів, високі ринкові стандарти якості і пов'язані з цим підвищені витрати на проведення НДДКР призводять на тлі скорочення загального життєвого циклу продукту до серйозних економічних наслідків, якщо заплановані терміни

розробки не можуть бути дотримані. Скорочення часу життя продукту, що залишився, на ринку, пов'язаний з цим зростаючий ціновий тиск конкурентів і, як наслідок, неминуче падіння цін можуть швидко привести підприємство в зону збитків. Так, наприклад, в електроніці продовження запланованого періоду розробки на шість місяців при типовому для цієї області терміні перебування товару на ринку в п'ять років може привести до втрати 30 % суми чистого прибутку (після сплати податків), а при скороченні життєвого циклу продукту до трьох років підприємство внаслідок такої затримки може втратити навіть до 50 % загальної суми прибутків.

Якщо інновації – основа процвітання і конкурентних переваг в сучасному світі, то прискорення інноваційного циклу – додаткове посилення переваг в конкурентній боротьбі. І всі розвинені країни враховують цей фактор і користуються їм з метою посилення своїх світових позицій. Виграє той, хто запускає інновації раніше від інших.

Оскільки глобалізація робить знання все більш загальнодоступними, відбувається швидка інтернаціоналізація сфери НДДКР і інновацій. Це впливає на міжнародну співпрацю у сфері розвитку досліджень і розробок, який стає все більш відкритим і інтенсивним. Цьому сприяє також постійне підвищення витрат на проведення НДДКР і тим, що на багатьох ринках вводяться єдині промислові стандарти.

Для того, щоб витримати суперництво в технологічній сфері і мати доступ до нових перспективних технологій, передові високотехнологічні підприємства прагнуть здійснювати діяльність, по можливості, відразу в декількох високорозвинених країнах. По-перше, при цьому підвищується ймовірність отримання раніше відомостей про нові технологічні розробки, використовується можливість полегшеного просування товарів на національні ринки і розробки для них специфічних товарних рішень. По-друге, маючи в таких країнах свої представництва, інтернаціональні компанії отримують простіший доступ до найважливіших джерел інформації і провідних зарубіжних науково-дослідних центрів.

Кожен продукт або технологічний процес складається, як правило, з різних компонентів і, відповідно, різних операцій, які вимагають застосування різних технологій. Успішні підприємства оптимізують розподіл своїх обмежених ресурсів таким чином, що послідовно розвивають і доводять до досконалості лише ті технологічні розробки, які дають можливість профілювати свою продукцію у вибраній області ринку. Інші, менш важливі технології вони купують, імітують або розвивають в кооперації з іншими підприємствами і організаціями.

На ринках, що характеризуються бурхливим, турбулентним розвитком технологій, безперервно відбуваються технологічні скачки, при яких існуючі або

впроваджувані зараз технології замінюються новими, досконалішими. Така турбулентність технологічного розвитку має для підприємств, галузей, регіонів і країн тих, що працюють на подібних ринках, підвищений і такий, що важко піддається оцінці ризик, оскільки такі технологічні скачки ведуть, як правило, до того, що технологічні ноу-хау старіють настільки швидко, як і виробниче устаткування. Враховуючи величезні кошти, які витрачає світ на науку і розвиток технологій, а також роль науково-технологічної бази в сучасному суспільстві, очевидно, що суспільства і політики, що ухвалюють стратегічні і тактичні рішення, потребують якісних прогнозів науково-технологічного і інноваційного розвитку. Для побудови таких прогнозів необхідне урахування світових тенденцій в науково-технологічній і інноваційній областях, світової кон'юнктури і глобальних зв'язків.

Нові технології – це реалізація можливостей людства в межах поставлених завдань. Вони стосуються повноцінного біологічного і соціокультурного відтворення людства на планеті. Перш за все, мова йде про технології, які сприяють вирішенню проблем в області енергетики, комунікацій, інформації, мережевого управління, виробництва дешевих і безпечних матеріалів, виробництва продовольчих товарів, здоров'я населення, чистої екології і так далі.

Просування на ринок і економічний успіх нових технологій залежать не тільки від їх економічної ефективності, але в істотному ступені від сприйняття цих технологій суспільством. Соціальні конфлікти при впровадженні нових технологій внаслідок викликаної ними заміни існуючих технологій є найважливішим фактором при просуванні нових технологій на ринок. Нові технології легко сприймаються у тому випадку, коли розроблені на їх основі продукти або процеси трохи відрізняються від колишніх, тобто якщо технологічний стрибок відчувається не дуже гостро, і користувач не повинен принципово змінювати свою поведінку. З одного боку, люди, підприємства і суспільство постійно шукають і прагнуть до чогось нового. Проте в багатьох областях ринку цьому прагненню протистоїть тенденція до збереження випробуваних, традиційних технологій і разом з тим - існуючих товарів і технологічних процесів.

При переході до нових технологій і товарів виникає проблема, що полягає в тому, що потрібно відмовитися від вже відомого і випробуваного. При цьому немає цілковитої упевненості в тому, що з цими товарами не зв'язані також і нові недоліки, проблеми, побічні ефекти, негативні наслідки і так далі, які на момент введення нововведень поки що невідомі і їх неможливо передбачити.

Висновки. Розкрито основні ознаки місії держави щодо управління інноваційним розвитком. Розроблено пропозиції щодо поділу функцій

державного управління інноваціями. Визначено стан України стосовно науково-технічного розвитку. Обґрунтовано напрямки інноваційного розвитку країни та необхідність державної підтримки інновацій і визначено пріоритетні з них. Розглянуто причини відсутності попиту підприємствами щодо наукових досягнень та застосування власного інноваційного потенціалу. Проаналізовано ефективність діючої нормативно-правової бази забезпечення інноваційної діяльності. Висвітлено напрями державного регулювання та стимулювання розвитку ринку інновацій. Запропоновано принципи нової державної інноваційної політики. Розроблено стратегію інноваційного зростання економіки України. Удосконалено організаційно-економічний механізм реалізації інноваційних проектів.

Список літератури: 1. Яненко І.Г. Організаційні інновації в економічній системі: суть і передумови впровадження//Проблеми науки. – 2008 р. - № 8. – С. 25 – 31. 2. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Стат. зб. / Держкомстат. К., 2008. С. 360. 3. Інноваційна стратегія українських реформ / [Гальчинський А.С., Гесьць В.М., Кінах А.К., Семиноженко В.П.].— К.: Знання України, 2002. – 336с. 4. Мясникович М.В. Научные основы инновационной деятельности. — Мн.: ИООО «Право и экономика», 2003. — 279 с.

Подано до редакції 15.03.2010